

Marton László

Esterházyról

Esterházy úgy lépett a drámaírásba, a drámaírók, azaz a drámát írók közé, ahogy egy prózaíró az akkor már megszokott félhomályos, otthonos szobájából az éles, vakító reflektorok közé lép, kicsit talán hunyorogva, mosolyogva, zavartan, szerényen, úgy esterházyosan. 1984-ben a *Daisy*vel, de számomra még nyilvánvalóbban a *Búcsúszimfóniával*, evvel az éles, határozott körvonalú, szellemes, felkavaró és – ami a legfontosabb – teljesen új dramaturgiával íródott drámával.

Nem a hagyománnyal szakított, hanem egyszerűen másképp, magától értetődően másképp ír drámát. Másképp gondolkodik. Alakokról, térről, időről, de főleg: nála másféle szerepe lesz a drámai szöveg legkisebb egységének, a szónak.

A szó nála merész ugrásokkal, váltásokkal teli; jelenből múltba, múltból jelenbe, öregkorból ifjúságba, közönyből, fájdalomtól önróniába, állításból kérdésbe, szerelemből, érzékiségből a halálba. De ez nem pusztán stiláris játék, hanem egy másféle dramaturgia.

A szavakkal való pazar és filozofikus játék, az írás művészete egyedülálló lehetőséget ad a színésznek, mert a szöveg minden egyes szóban épít a színjátékos agyára, asszociációs képességére, ritmusérzékére, intellektusára. Itt a színésznek egyszerre kell pontosnak lennie, de szabad is, mint a darab írója. Átélt, de célra tartó, hogy mindent lássunk és értsünk, kint és bent.

Mindez nem lenne elegendő, ha a szavak mögött nem állna ott a írói közlés igazsága, a vallomás önmagáról, az önvallomás, az önnönmagáról való vallomás merészsége, kínja. Igen, ő mindig önmagáról ír, drámai műveinek tárgya, témája és hőse, sőt hősei, alakjai: mind-mind önmaga. Úgy bújik alakjai bőrébe, mint a valódi színész, akit sohasem lehet rajtakapni, hogy nem azonos, hisz minden könnye, verítéke testéből, lelkéből jön, az alak és megteremtője nem választhatók el. Ő Daisy! Ő a *Búcsúszimfónia* Apája, és ő a fattyú, a feleség és az elhagyott cseléd. Körülöttük hallgatás, ki nem beszélt, be nem vallott bűnök, szegyenek. A *Búcsúszimfónia* nyelve sziporkázó, szellemes, de vallomása, mint a családi titkoké, zavarba ejtő.

És most itt van a középpontban a legújabb alakváltó szerep, a halott és újra és újra feltámadó Rubens és körülötte, felette, mögötte az életmű; a bizonyosság alkotója zsenialitásáról. Íme, elpusztult a zseni, remekművek létrehozója.

Laudáció abból az alkalomból, hogy Esterházy Péter *Rubens és a nemeuklideszi asszonyok* című színműve elnyerte a Színházi Dramaturgok Céhének díját a 2006/2007-es évad legjobb magyar drámájáért.

Köncz Zsuzsa felvétele

De mihez van joga a zseninek? Először is örökké élni, megszökni a halálból, joga van ádázan, komiszul követelni a halhatatlanságot, az örökkévalóságot. Joga van az önző, életet habzsoló létezéshez.

És ez újra ő: Esterházy. Mert ismét ő Rubens, a zseni, a festő, a túlcsonduló női testek élvezője és ábrázolója. Mindig e testekből merített ihletet, ő, aki a halál pillanatában azonnal elutasítja a halált az „élet és művészet teljességének nevében” (írja a szerzőről Radnóti Zsuzsa), de természetesen ő az apával szemben álló, sötét, szorongó, másodrendű fiú, sőt ő Gödel, a matematikus, a XX. századi aszkéta, a minden hedonizmust tagadó másik zseni.

És a formás keblek, húsos combok, hatalmas tomporok érzéki szcenikájában bontakozik ki teljes szellemességével, kegyetlenségével Esterházy lefegyverző retorikája.

Ez a káprázatos, pontos, szellemes szöveg mégis igazi színházi élménnyé formálódik. A buja, meztelen hús poézisét hirdető Rubens-képek elevenednek meg meghökkentő, profán, érzéki háttérként, és az előtérben különböző létezés módok intellektuális és mégis szenvedélyes párviadala folyik. Izgalmas, különleges mű, valódi kihívás a színháznak.

Köszönjük és gratulálunk.